

ліквідності, золотовалютного запасу, кредитних ресурсів тощо. До складу національних валютних систем сходять відповідні інфраструктурні ланки — банківські та кредитно-фінансові установи, біржі, спеціальні органи валютного контролю та інші державні і приватні інститути.

Література

1. Багрова І.В., Гетьман О.О., Власюк В.С. Міжнародна економічна діяльність України: Навч. пос. / За ред. І.В. Багрової. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 384 с.
2. Бережной О.М. Відмивання грошей і «брудні» гроші як фактор ризику для національних і транснаціональних економік: український досвід// Парламентський контроль у сфері безпеки і оборони: Матеріали міжнародної конференції (Київ, 27-28 вересня 2002 р.) / НІПМБ, DCAF, С. 30—31.
3. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси. — К.: Знання-Прес, 2002.—311 с.
4. Бюлетень Національного банку України. — 2002. — № 12.
5. Кухарська Н.О., Харічков С.К. Міжнародна економічна діяльність України: Навчальний посібник. — Одісей, 2006. — 456 с.
6. Малащук Д.В. Вдосконалення системи валютного регулювання та контролю в контексті забезпечення валютної безпеки України // Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Економічна безпека України та виклики сьогодення» Ч. I — К.: УДУФМТ, 2010. — С. 226—229
7. Малащук Д.В. Правове регулювання діяльності валютного ринку в Україні // Матеріали засідання круглого столу: «Основні проблеми формування сучасного фінансового права» (березень 2010 р., м. Київ). С. 140—146.
8. Пирожков С.І., Сухоруков А.І., Григоренко О.Я. Фінансова політика в Україні та Російській Федерації: порівняння, досвід, проблеми: Монографія / За ред. А.І. Сухорукова. — К.: НІУРВ, 2000. — 148 с.
9. Сухоруков А.І. Сучасні проблеми фінансової безпеки України: Монографія. — К.: НІПМБ, 2005. — 140 с.
10. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Підручник. — К.: Знання, 2006. — 535 с.

Статтю подано до редакції 20.10.2012 р.

УДК: 331.556.4

А.В. Смалійчук, асистент,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ІМІГРАНТІВ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто проблему адаптації іммігрантів, визначено значення процесу адаптації іммігрантів у сфері управління міграційними процесами в Україні. Описано методи, за допомогою яких можливо практично впроваджувати програми інтеграції та адаптації іммігрантів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міграція, імміграція, адаптація іммігрантів, інтеграція іммігрантів, соціокультурна адаптація.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматривается проблема адаптации иммигрантов, определено значение процесса адаптации иммигрантов в сфере управления миграционными процессами в Украине. Описаны методы, с помощью которых можно практически внедрять программы интеграции и адаптации иммигрантов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: миграция, иммиграция, адаптация иммигрантов, интеграция иммигрантов, социокультурная адаптация.

ANNOTATION: The article considers the problem of adaptation of immigrants defined value adaptation process of immigrants in the management of migration processes in Ukraine. We describe the methods by which we can practically implement programs of integration and adaptation of immigrants.

KEYWORDS: Migration, immigration, immigrant adaptation, integration of immigrants, socio-cultural adaptation.

Постановка проблеми. Новим соціально-економічним явищем стало різке посилення зовнішнього міграційного тиску, зростання припливу іммігрантів, масштабів залучення і використання іноземної робочої сили.

Всі ці процеси супроводжуються багатьма проблемами, найбільш актуальні з яких — нелегальна міграція, зайнятість іноземних громадян, зростання тіньової економіки і корупції.

Некерованість і неконтрольованість цього процесу негативно позначається на ситуації на внутрішньому ринку праці, призводить до порушень прав мігрантів, може створювати вогнища соціальної напруги у місцях їх скупчення, негативно впливає на кримінальну обстановку в країні.

Проблема надмірного припливу трудових мігрантів може стати загрозою національній безпеці. На жаль, суттєвість цієї проблеми поки що не усвідомлено в Україні повною мірою.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Дослідженню державного регулювання процесів імміграції та необхідності розробки державної політики імміграції приділяється багато уваги в працях таких вітчизняних вчених як Малиновська О., Лібанова Е.М., Петрова Т.П., Ровенчак О., Тарасюк І.В. та ін. Водночас, питання забезпечення інтеграції іммігрантів, не зважаючи на масштабність процесу, досліджено досить слабо. Частково важливість та значимість розробки системи адаптації та інтеграції іммігрантів розкрито в працях Малиновської О. Серед зарубіжних учених, праці яких висвітлюють дану проблему, можливо виділити Рязанцева С.В., Риндіну С.В.

Виклад основного матеріалу дослідження. Імміграція має низку негативних наслідків, які містять пряму загрозу національній безпеці, зокрема: зниження життєвих стандартів та якості життя приймаючої країни; посилення залежності національної економіки від трудових ресурсів інших держав, формування автономних співтовариств зі своїми субкультурою й звичаями, посилення зовнішнього соціокультурного впливу на українське суспільство, що підвищує ризик його деукраїнізації [4, С. 150—164].

Серйозні проблеми нелегальної міграції пов'язані з багатьма моментами, і один з них — неопрацьованість питань нелегальної імміграції в умовах глобальної реструктуризації світової економіки.

Оскільки провідну роль у поширенні незаконної міграції грає економічний чинник, об'єктом особливого інтересу все частіше стає нелегальна зайнятість іноземців. Приплив відносно дешевої робочої сили зумовлює значне зростання «тіньової» зайнятості і чорного ринку праці у більшості розвинених країн. Україна теж не лишилася осторонь цього процесу.

З одного боку, право на свободу пересування декларується як фундаментальне право кожної людини. З іншого, кожна держава має право на захист національних інтересів і охорону своїх кордонів. Зростання нелегальної міграції є наслідком цього протиріччя.

Суттєвими перепонами на шляху України до довгострокового динамічного соціально-економічного зростання є зменшення чисельності населення країни та значний відплив з країни працездатного населення. Випереджаюче скорочення трудових ресурсів призводить до зростання потреби в іноземній робочій силі та обумовлює значне збільшення протягом останніх років потоків неконтрольованої тіньової міграції в Україну [3, с.153—160]. Відтак актуальним є завдання досягнення адекватності структури міграційних потоків в Україну потребам економіки і суспільства, розробка відповідних соціально-правових заходів, що запобігатимуть негативному впливу тіньової міграції.

Відповідно до даних Міністерства внутрішніх справ, станом на 01.10.2011 року в Україні перебуває 300 142 іноземця. Таким чином, відсоток іммігрантів до корінного населення складає лише 0,6, у той час, як критичною масою іммігрантів вважається 10—12 % від загальної чисельності населення [2]. Але такими є дані лише офіційної статистики.

З іншого боку, відсутність належної реакції на масовий в'їзд до країни мігрантів за умов слабкості і нерозвиненості законодавчої бази, неопрацьованості механізмів і процедур контролю за їх перебуванням, призвело до нерегульованих потоків міграції. Як наслідок, нелегальна міграція не контролюється державою і тому не відображається належним чином в офіційній статистиці.

Як вже було зазначено, у зв'язку зі скороченням чисельності населення, імміграція може стати важливим економічним фактором для країни. Адже, за даними Державної служби статистики на 1 січня 2012 р. чисельність населення України становила 45 млн 633,6 тис. осіб, це менше на 144,9 тис. ніж минулого року [2].

Зважаючи на демографічний спад, імміграція здатна мати позитивний вплив на соціально-економічний розвиток України, але лише за умови управління імміграцією.

Вплив імміграції на динаміку економічного зростання оцінити однозначно неможливо. Імміграція є багатоплановим процесом, який має суперечливі наслідки. З одного боку, приплив робочої сили дозволяє в умовах скорочення чисельності працездатного населення підвищити рівень концентрації трудових ресурсів завдяки широкому спектру застосування праці мігрантів. У той же час, за збереження структурних диспропорцій національного ринку праці, трудова імміграція може суттєво загострити наявні проблеми не лише в економічній, але і в соціокультурній сферах. Відтак, коректна оцінка наслідків міграції є складною задачею, проте вона має лежати в основі комплексної та збалансованої міграційної політики держави.

Тенденція зростання залежності вітчизняного ринку праці від праці зовнішніх мігрантів сформована специфікою нинішнього становища цього ринку в Україні. Кон'юнктура українського ринку праці поєднує у собі протилежні тенденції: дефіциту і надлишку праці. Дефіцит трудових ресурсів є важливим чинником, що блокує формування конкурентоспроможних територіально-виробничих структур інноваційного типу. З іншого боку, на ринку праці України сьогодні об'єктивно існує низка факторів, що сприяють залученню іноземних працівників.

За прогнозами, для підтримки чисельності населення, особливо його економічно активної частини, Україні необхідна суттєва компенсаторна міграція. «Заміщуюча міграція», яка відповідає імміграційній ємності країни, має низку позитивних для економіки України наслідків.

Саме тому, для вирішення демографічної проблеми важливе значення має не лише зменшення зовнішньої трудової еміграції українців, а й скоординована державна політика щодо іммігрантів.

Та позитивні наслідки стосуються здебільшого офіційної імміграції. Наразі в країні переважно використовується праця нелегальних мігрантів (за даними МОМ, частка іммігрантів в чисельності зайнятих у тіньовій економіці України складає 75 %) [7, с. 153], що є наслідком відсутності національної імміграційної стратегії.

Таким чином, завданнями міграційної політики держави є впорядкування міграційних потоків, усунення негативних наслідків неорганізованої й неконтрольованої міграції, забезпечення умов інтеграції тих, хто прибуває в країну, у національне, соціокультурне й економічне середовище.

Із збільшенням чисельності іммігрантів гостро стають проблеми соціальної адаптації, напруженості міжетнічних стосунків, охорони здоров'я, економічної кризи, браку житла і робочих місць, проблеми особистої безпеки, різкої активізації кримінальної діяльності. У корінного населення зростає рівень стурбованості і мігрантофобії.

Серед важливих питань, що потребують особливої уваги, є забезпечення протидії проявам расизму, ксенофобії та релігійної нетерпимості, формування толерантного ставлення населення до мігрантів, а також здійснення заходів, пов'язаних з інтеграцією в українське суспільство іноземців.

Україна, як транзитна територія для пересування мігрантів, ризикує стати країною їх тривалого перебування. Згідно з доповіддю Міжнародного центру перспективних досліджень, існує вісім основних каналів пересування нелегальних іммігрантів територією України: в'єтнамський, пакистансько-індійський, афганський, китайський, курдський, узбецько-таджицький, шрі-ланкійський і бангладеський і чеський канали [5, 1].

Опитування, яке проводилось Київським міжнародним інститутом соціології у лютому 2010 року, засвідчує, що найвищий рівень толерантності у населення України є до 3-х етнічних груп: україномовних українців (96 % населення не проти, щоб вони жили в Україні), російськомовних українців (94 %) і росіян (85 %). Потім до білорусів (76 %) і до євреїв (63 %). Найнижча толерантність до представників чорної раси (тільки 22 % погоджуються, щоб вони жили в Україні). Необхідно також відмітити, що рівень толерантності україн-

ців по відношенню до африканців знизився майже у 2 рази у 2010 р. порівняно з 1994 р. [10].

Зазначене вказує на те, що в основі міграційної політики країни повинні бути заходи держави щодо адаптації та соціально-культурної інтеграції іммігрантів, включення їх у суспільне та політичне життя приймаючого суспільства, створення умов для прояву взаємних толерантних відносин місцевого населення та мігрантів.

У формуванні толерантної свідомості велика роль повинна відводитися проведенню науково-практичних і навчально-методичних конференцій з проблем запобігання расизму та ксенофобії, а також організації різного роду тематичних виставок літератури присвяченої підтримці та розвитку моделей протидії злочинам на ґрунті ненависті, випадків расизму та ксенофобії.

Адже потрапляючи у нове суспільство, кожен іммігрант проходить через певний процес пристосування до нових умов (як «самовільний», так і керований державою). Реакція на імміграцію виявляється як на індивідуально-груповому рівні з боку приймаючого суспільства, так і на державному.

Сприяння інтеграції іммігрантів у сферу зайнятості у більшості розвинених країн здійснюється головним чином в рамках загальнонаціональних програм, які стосуються соціально вразливих верств населення.

Тому Україна теж має сприйняти та застосувати досвід щодо проведення заходів, чітко орієнтованих на професійну підготовку мігрантів, полегшення працевлаштування і сприяння їх автономній зайнятості.

У сфері освіти важлива роль повинна відводитися організації курсів вивчення мігрантами мови приймаючої країни, знайомства з її історією, культурою і особливостями суспільного життя [6, с. 37—41]. Відвідування мігрантами таких курсів повинно мати обов'язковий характер, а за ухилення від них можуть накладатися санкції (наприклад, відмова в продовженні посвідки на проживання).

Сучасні підходи щодо політико-правової і соціокультурної інтеграції вимагають цілого комплексу умов для повноцінної інкорпорації мігрантів в економіку приймаючих країн [8, с.153—160; 19, с. 232—236].

До них доцільно віднести такі:

- інтеграційні послуги (навчальні курсів, що надають базові знання української мови, історії);
- навчальні програми з питань полікультурності для працівників державних установ і вчителів;
- визнання професійної кваліфікації іммігрантів, набутої в інших країнах;
- надання можливостей для підвищення кваліфікації мігрантів;
- нівелювання дискримінаційних заходів у працевлаштуванні та інших сферах життя;
- доступ іммігрантів до суспільних благ, державних і приватних товарів та послуг (житла, шкільного навчання).

Також, з метою забезпечення максимально ефективного процесу інтеграції іммігрантів в українське суспільство, доцільним є створення у структурі Державної міграційної служби України (далі ДМС України) Управління сприяння інтеграції, основною лінією роботи якого стали б процеси сприяння інтеграції іммігрантів, розвиток принципів толерантності, недопущення ксенофобії та дискримінації.

Управління сприяння інтеграції може включати такі відділи:

- 1) відділ розробки стратегії інтеграції та міжвідомчої взаємодії;
- 2) відділ координації діяльності територіальних органів у сфері сприяння інтеграції;
- 3) відділ взаємодії з інститутами громадянського суспільства;
- 4) відділ по роботі з вимушеними переселенцями.

Крім того, інноваційним кроком, націленим на модернізацію, спрощення та підвищення якості послуг ДМС України, є розробка та впровадження такої послуги, як «Інтеграційна онлайн послуга», яка дозволить імігрантам займатися процесом своєї інтеграції ще до переїзду в Україну, перебуваючи у своїй країні.

Висновки. Політика соціально-економічної інтеграції мігрантів повинна включати заходи на ринку праці, у сфері освіти, соціального забезпечення, охорони здоров'я, житлових умов і поєднуватись із стратегією соціально-економічного розвитку, кампаніями боротьби з бідністю і соціальним виключенням, що проводяться на рівні держави.

Проблеми адаптації викликані тим, що мігранти соціалізувались в іншому етно- та соціокультурному середовищі, вони не набули звичок, норм спілкування, типових моделей поведінки, які характерні приймаючій стороні. Мігранти в країні вибуття мали інші соціальні статуси, виконували інші соціальні ролі. Для того, щоб процес адаптації проходив успішно, імігранти потребують допомоги у вирішенні проблеми культурної і етнічної самоідентифікації.

Комплексне впровадження заходів політики інтеграції забезпечить успіх процесу інтеграції імігрантів в українське суспільство, закладе міцну основу соціального та етнічного миру та благополуччя в країні.

Література

1. Громадська організація «Імміграція-стоп!» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://immigration-stop.org.ua/?p=433>
2. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е. М. Лібанової, О. П. Позняка. — К.: РВПС України НАН України, 2009. — С. 153—154.
4. Малиновська О. А. Міграція і міграційна політика.: Навч. посіб. — К.: Центр наукової літератури, 2010. — 304 с.
5. Полуденко А. Українців меншає, іноземців більшає в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/content/immigration-to-ua-2012-03-01-141044013/919432.html>
6. <http://ukrainian.voanews.com/content/immigration-to-ua-2012-03-01-141044013/919432.html>
7. Риндіна А.Р. Специальное образование для трудовых мигрантов как фактор их социально-правовой адаптации. // Миграционное право. — 2009. — №3. — СПС Консультант Плюс. — С. 37—41.
8. Ровенчак О. Інтеграційна складова міграційної політики / О. Ровенчак // Психологія і суспільство. — 2010. — № 3. — С. 150—175.
9. Рязанцев С.В. Трудова міграція в країнах СНД і Балтії: тенденції, наслідки, регулювання. — М.: Формула права, 2007. — 576 с.

10. Тарасюк І. В. Культурний шок як один із факторів адаптації та реадaptaції мігрантів у новому соціокультурному суспільстві / І. В. Тарасюк // Психологічні перспективи. — 2011. — Випуск 17. — С. 232—240.

11. Україна серед країн-лідерів з міграції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://news.dt.ua/SOCIETY/ukrayina_sered_krayin-lideriv_z_migratsiyi-95898.html

Статтю подано до редакції 23.10.2012 р.

УДК 338.22 : 330.34.014 + 330.322

В.В. Токар, канд. екон. наук, доцент
кафедри міжнародних фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті оцінено вплив інноваційно-інвестиційної діяльності в реальному секторі економіки України на рівень економічної безпеки держави; виявлено перспективи зростання обсягу реалізації інноваційної продукції при дотриманні порогового значення фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності в реальному секторі економіки України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна безпека, економічна безпека держави, індикатори економічної безпеки, інноваційно-інвестиційна діяльність, реальний сектор економіки.

АННОТАЦИЯ. В статье оценено влияние инновационно-инвестиционной деятельности в реальном секторе экономики Украины на уровень экономической безопасности государства; выявлены перспективы роста объема реализации инновационной продукции при достижении порогового значения финансирования инновационно-инвестиционной деятельности в реальном секторе экономики Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: экономическая безопасность, экономическая безопасность государства, индикаторы экономической безопасности, инновационно-инвестиционная деятельность, реальный сектор экономики.

ANNOTATION. The article is devoted to the evaluation of innovation and investment activity in a non-financial sector of economy impact on the level of the state economic security. The prospects of growth of innovation production sales based on threshold level of financing of innovation and investment activity in a non-financial sector in Ukraine are revealed.

KEY WORDS: economic security, state economic security, economic security indicators, innovation and investment activity, non-financial sector of economy.

Постановка проблеми. У якості індикатора науково-технологічної безпеки України в Наказі Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 02.03.2007 № 60 (далі — Наказ № 60) зазначається такий індикатор як частка підприємств, що впрова-